

До ювілейного року – з відповідальністю

Цими днями минає тридцять років з того часу, коли було засновано Союз русинів-українців Словацької Республіки. Цей ювілей пригадуємо скромно, без будь-яких гучних промов і святкувань. Не тому, що нема чим похвалитися, і не тому, що ми занадто скромні, а просто тому, що ювілей – це звичайний плин часу, який не зупиняється на тій чи іншій межі.

Союз виник в драматичних обставинах зламів вісімдесятих і дев'яностих років, коли відчувалося, що багато чого треба змінити, але коли мало хто знав, як це зробити і, головне, до чого прямувати, які конкретні цілі поставити. Бо загальних декларацій, які часто-густо зводилися до звичайних фраз, звучало багато. Не інакше це було і в нашому культурно-національному житті. З одного боку, верховні представники і органи тодішнього Культурного союзу українських трудящих (КСУТ) приховували, що власне діється в нашій державі і серед нашого населення, а з другого, радикальні сили виступали за зміни, які не завжди знали точно дефінувати, а якщо й вміли, то вони не завжди виходили з реальних можливостей, які національна меншина може досягти по відношенню до мажоритарного народу в даному часі і в даній політичній ситуації. Результатом цього була й трансформація КСУТ на Союз русинів-українців – тоді ще Чехо-Словацької Федеративної Республіки. До сьогодні йдуть дискусії про те, чи добре було обрано назву організації. Не будемо розводити твердження, що це несумісна назва, бо не може існувати гібридна назва, як, напр., чехи-словаки чи, скажімо, французи-німці, бо в нашому випадку йдеться про синоніми, які характеризують

історичний розвиток нашого народу і його назви в різних історичних епохах і в різних територіях. По-друге – ця назва має ясно декларувати, що в Північно-Східній Словаччині проживає одна національна меншина, яка декларує себе як русини або українці, але всім їм притаманні атрибути, як діалекти, віросповідання на основі візантійських ознак, азбучне письмо, пісенна культура, фольклор, традиції – все те у них однакове. Між іншим, декларація про єдність нашого населення якраз в такому смислі в 1996 році була підписана найвищими представниками Союзу русинів-українців Словацької Республіки та Русинської оброди, організації, яка виникла в 1990 році в результаті інших уяв про подальше існування нашої меншини, ніж це декларував установчий з'їзд Союзу русинів-українців.

Союз почав працювати на основі нового статуту, але намагався зберегти все позитивне, розбудоване в минулому своїм попередником. Правда, було це не цілком просто, бо державні субсидії кожним роком значно скорочувалися. Для прикладу, кошти на 1998 рік у порівнянні з 1997 роком були скорочені на четвертину, у 1995 і 1996 роках у порівнянні з 1994 роком Союз отримав на 60% менше коштів для проведення культурних акцій та на 42% менше на періодичні видання. А у 2011 році державні субсидії на видавання газети, яку якраз читаєте, у порівнянні з 2010 роком були скорочені на дальших 50%. Таким чином, закономірно дійшло і до скорочення числа працівників, до обмеження видань та інших кроків, які лімітували загальну діяльність організації. Та наперекір цьому традиційні акції, як Свято культури

у Свиднику, Фестиваль фольклору в Камйонці, огляд співаків народних пісень «Маковицька струна» в Бардієві та інші вдалося зберегти. Та не тільки це – виникло й декілька нових культурних акцій, які проводяться до сьогодні, як, напр., Фестиваль духовної пісні в Снині чи огляд жінок з художнього читання «Струни серця Ірини Невицької».

Але де Союз не мав прямої впливу на ситуацію, там дійшло до ясного занепаду. Як приклад можна навести українське шкільництво, де наперекір всім зусиллям дійшло до поступової ліквідації шкіл. Слід підкреслити, що в останніх роках причиною цього не був низький інтерес, але економічні причини. А тут треба було б заглянути в сумління державних та самоврядних органів Словаччини, але й держави України.

Чи варто ще працювати в культурно-національному житті – і такі запитання можна часто чути. Цей песимізм випливає з багатьох чинників, у яких спільний знаменник – наперекір частковим успіхам, дедалі гірша ситуація на всіх ділянках цього життя. Якщо говоритися, що розвиток іде по спіралі, то в нашому випадку, здається, вона прямує не вгору, а вниз.

Так, ситуації, в яких ми опиняємось кожного року на протязі трьох десятиріч, дуже подібні. Проблема в тому, що різниця між окремими роками має завжди мінусову характеристику. В цьому полягає суть нашого песимізму. Можна було б навести ще багато інших прикладів, але всі вони будуть подібного характеру. Отже, як можна працювати в таких умовах? Культурно-національні організації навряд чи можуть придбати якісь більші суми на свою

(Продовження на 2 стор.)

У Новому 2020 році читачам бажає міцного здоров'я, щастя і добра

редакція газети
«Нове життя»

Концерт музики, пісень та колядок

Священний момент народження Ісуса Христа пригадують люди в усьому світі. В цей час чути духовні пісні, колядки в кожному куточку нашої країни. У тихій передсвятковій атмосфері з любов'ю вони прозвучали **19 грудня 2019** в залі СНМ – Музею української культури у Свиднику. Адвентний концерт співпав з Днем святого Миколая Чудотворця за старим стилем (юліанським календарем), тому, вітаючи гостей, шановних глядачів, директор СНМ-МУК Ярослав Джоґаник побажав присутнім сповнення бажань, миру і щастя в родинях.

Надзвичайно чудовим видався початок програми, коли в переповненому залі під спів

«Ой хто хто Миколая любить...» присутніх глядачів несподівано обдарувала цукерками фольклорна група «Стропковчани» та разом співали всіма любимим, з малечку відому пісню. Далі концерт проходив сценічною формою біблійної оповіді про життя Пречистої Діви Марії, Йосифа та народження Спасителя світу. Духовне слово чергувалось з піснями та колядками. Після закінчення концерту всі учасники дістали Миколаївські подарунки з рук директора музею.

Сценарій концерту написала Анна Кнежова, його режисером була Людмила Ражина. Виконавці: ФК «Стропковчани», лауреатка «Маковицької струни» Галина Мивканич та її учні Сабінка Гошкова, Сабінка Фаркашова, Максим Мивканич, Мартин Юркович, Далібор Брая. Словом від мікрофону до публіки зверталась Міріам Божик та Людмила Ражина.

Наші звичаї, традиції, мамина пісня, батьківська хата, бабина вишивка, дідова байка, наша родовідна пам'ять, наша історія – це скарби, що передаються з покоління в покоління. Через традиції наші люди виражали споконвічні свої стремління до щедрості, добробуту, здоров'я, злагоди і любові. Ми маємо пам'ятати й шанувати їх, бо це значить знати свій народ, хто ми, чий батьків діти.

Від імені організатора та виступаючих сердечно дякуємо всім нашим шанувальникам, глядачам за участь та теплі оплески.

Людмила РАЖИНА,
СНМ-МУК.

Яким був 2019 рік в Орябині?

Основна школа в Орябині Старолубовнянського округу кожним роком презентується багатьма різними акціями, на яких можна побачити велику творчу роботу наших учителів та учнів.

Найбільш визначними в минулому році були три такі події.

Першою був **День відкритих дверей**, який відбувся у березні. В нашій школі ми привітали батьків, дітей та гостей, які мали можливість побачити, як проходить навчання на вибраних уроках української та англійської мов, хімії, біології, математики, з інтересом слідували художню програму. Було показано на позитивні сторінки школи сімейного типу, індивідуальну роботу вчителів з учнями, утримуван-

ня орябинського діалекту, наших звичаїв і традицій.

У вересні в рамках проекту ми за великої допомоги пані Олени Довгович з Кошиць і пані старостки села Лівії Ковальчик зорганізували **поїздку в Україну**. В місті Ужгород два дні побували учні 5 – 9 класів і вчителі. Метою поїздки було відвідати словацьку школу, порівняти навчальні програми і роботу вчителів. Крім того, ми оглянули центр міста, історичні пам'ятки, купили різні сувеніри.

Третя акція відбулася у грудні – **Різдво у школі**. Учні виступали з різдвяною програмою, співали, колядували на різних мовах. В багатій програмі виступали також діти дитсадка з Орябини і Литма-

▲ Виступають учні мандолинного гуртка.

нової, співачки фольклорної групи «Поляна», гість – артист Євгеній Либезнюк. Чарівним і на сердечку лагідним був кінець програми, коли виступали учні з мандолинного гуртка.

Надіємось, що 2020 рік буде для нашої школи позитивним

і творчим, учням принесе нові знання, радість і втіху, бо будемо готуватися до святкування 60-річчя існування нашої школи.

Жаннета ШТЕФАНИК,
директорка школи,
Орябина.

До ювілейного року – з відповідальністю

(Закінчення з 1 стор.)

діяльність. Вони справді залежні від державних дотацій. Якщо б хтось хотів мати претензії до того, чому якраз національні меншини мали б мати підтримку від держави, то відповідь цілком проста: культуру мажоритарного народу розвивають і поширюють цілий ряд установ, які фінансуються державою або самоврядними органами. У випадку меншин йдеться лише про декілька таких установ, як, напр., музеї чи театри. Всіма іншими ділянками культури національних меншин займаються лише культурно-національні організації. Тому вони мають повне право на державну підтримку своєї діяльності.

В ювілейному році діяльності СРУСР нас чекають важливі завдання. Через рік має відбутися по черзі вже 8-ий з'їзд нашої організації. Чи це по-

добається комусь або ні, свідчить це про її життєздатність та про потребу її існування. Протягом 2020 року повинні пройти звітно-виборні збори первинних організацій та клубів СРУСР, а в другій половині року й 6 регіональних конференцій Союзу. Якраз на цих форумах мали б висловитися наші члени до всіх питань, які поєднані з його діяльністю, бо організацію творять не лише органи різного ступеня, не лише керівництво чи Статут, але передусім члени організації та їх погляди й уяви, на підставі яких формуються як органи Союзу, так і його Статут і всі важливі документи, якими організація керується в даному періоді. При цьому не треба забувати й про те, що наступного року відбудеться перепис населення. Так, це особиста справа кожного громадянина, але треба пам'ятати, що результати перепису мають

вплив на багато чого, напр., і на фінансування культури та періодичних і неперіодичних видань окремих національних меншин, на виділення часу для програми в радіо і телебаченні і т.п.

До всіх наведених питань повинен буде висловитися і 8-ий з'їзд СРУСР, який відбудеться в січні 2021 року. Питань, які б мав вирішити або показати дорогу до рішення цей найвищий форум нашої організації, є набагато більше. Звітно-виборні збори первинних організацій та клубів і, зокрема, регіональні конференції їх мають назвати конкретно. Але без належної частки оптимізму рішення цих питань тяжко собі уявити.

Павло БОГДАН,
в.о. голови Центральної ради
Союзу русинів-українців
Словацької Республіки.

▲ 19.12.2019 р. відбулось чергове засідання Гуменської регіональної ради Союзу русинів-українців СР. Перед засіданням члени ради оглянули в снинському каштелі виставку картин і сімейних фотографій колишнього члена нашої організації, мгр Юрія Мацана, життя якого назавжди обірвалось в 2017 році. Вони поділились спогадами про Юрія Мацана, про його життя і діяльність. Свою художню творчість він зосереджував головним чином на відтворення у картинах пейзажів рідного краю, дерев'яних церковок, артефактів минулого, мальовничих закутин рідних Карпат.

Регіональна рада Союзу русинів-українців в ході засідання оцінила діяльність організації за 2019 рік, оцінила працю органів і окремих організацій нашого Союзу на Снинщині, Лабірщині і Гуменщині, обговорила основні завдання, які її чекають у наступному періоді, вказала на здобутки і резерви в роботі і ухвалила план діяльності Регіональної організації на 2020 рік.

На фото: члени Регіональної ради СРУСР.

▲ Учні школи під час виступу.

Новий рік в Ублї

Достойну і веселу розлучку зі старим і звітання з новим 2020 роком зорганізували для жителів Ублї й околиці депутати Сільського представництва і старостка села Убля мгр Надія Сіркова.

21-го грудня 2019 р. в Будинку культури цього великого пригранничного села відбувся черговий Різдвяний концерт, точніше – прекрасна презентація народної культури в старому і сучасному сценічному відтворенні учнями Ублянської основної школи та дитсадка. Концерт засвідчив не тільки про таланти підростаючого покоління, але і про уважне ставлення учительського колективу школи, який веде мгр Марія Каратникова, до народних традицій, до фольклору, який має серед народу величезну і постійно живу традицію.

Ублянська школа, при підтримці старостки і представництва села, має повні можливості для розвитку учнівської самодіяльності. Учителі школи працюють творчо: старі народні звичаї сценічно опрацьовують з учнями по-новому, включають своїх вихованців до щорічних змагань з художнього читання, до відзначення всім селом організованих акцій і т.п. І недавній Різдвяний концерт учні школи доповнили виставкою-бурзою своїх ручних робіт. Чудовими ручними творіннями представилися Домініка Ілішкова та Діанка Дем'янова. А пані Васильова тут показала свою велику зручність. Її вироби пахли солодким медом і блискали пчолиним воском.

(ч)

Фото вчительки Яни Маруніч.

▲ Домініка Ілішкова та Діанка Дем'янова представились такими ручними роботами.

В прекрасній різдвяній атмосфері за багатим святвечірнім столом зустрілися в понеділок, 6 січня 2020 р., в Клубі Регіональної ради СРУСР в Кошицях Український народний хор «Карпати» з рідними, прихильниками та гостями, щоб колядками та віншуваннями вже дев'ятнадцятий раз відсвяткувати на традиційному «Святому вечорі з Карпатами» Різдво Христове за юліанським календарем. В цьому році між більше як 60 учасниками були й вельмишановні гості – заступник голови Уряду Словацької Республіки Ріхард Раші, міністр культур Любиця Лашшакова та Ян Грінко з канцелярії Голови Уряду СР, що для хору «Карпати» було великою несподіванкою. І в цьому році гостями були і довгорічні спонсори та прихильники Петро Грінко, Марія Ольшавська, Ян Пітух, Ян Якубов та Едуард Бураш.

Любиця Лашшакова вперше проживала атмосферу українського Різдва і, за її словами, відчувала себе, як між рідними. «Набагато краще, як в Братиславі», – сказала з усмішкою. Ріхард Раші, який як мер міста Кошиці був на всіх «Святгих вечорах з Карпатами», всіх при-

▲ Зліва: Ян Якубов з дружиною, заступник голови Уряду СР Ріхард Раші, міністр культур СР Любиця Лашшакова з чоловіком, генеральний директор Державного театру Кошиці Ігор Довгович.

Святвечір в Кошицях

ням Левка і Святослава Довговичів та Світлани Мартинюк, яка у своєму віншуванні сказала й таке: «Я хочу на свою рідну Україну послати вітання до Різдва Христового моїм найближчим і рідним, побажати їм міцного здоров'я, добра, довго-

штак та Марія Побегова висловили оригінальні віншування з своїх рідних сіл – Сташковець, Лімного, Чертіжного та Жакаровець. Завіншувала і модераторка вечора Людмила Гар'янська.

Після того вже традиційним

▲ Колядує хор «Карпати».

▲ Урочистий тост – зліва: Людмила Гар'янська, Левко Довгович, Олена Довгович.

вітав з Різдом Христовим і Новим роком. Святу вечерю розпочали «Роздество Твоє, Христе Боже наш». Далі прозвучали колядки у виконанні хору «Карпати» під диригуван-

ліття, хай вистарчить щастя на ціле століття, хай всюди буде мир на роботі, в сім'ї і радість у домі і хліб на столі». Члени хору «Карпати» Мілан Гупцей, Ярослав Господар, Андрій Гап-

часником з медом та келишком медовини розпочалася вечеря за святвечірнім столом, яку підготував жіночий склад хору «Карпати».

Святослав ДОВГОВИЧ.

Українські традиції у центрі Європи

У народі кажуть: «Зима прийшла і празничків привела». І справді, зимова пора багата на свята: Катерини, Андрія, День Святого Миколая, Різдво, Новий рік, Василя і Маланки, Водохреща... Кожне з них супроводжується багатотисячними традиціями та обрядовістю. Якесь традиції з часом занепадають, на зміну їм приходять сучасніші, а інші, навпаки, відроджуються, повертаються із забуття.

Діти Української школи в Братиславі з нетерпінням чекали Дня Святого Миколая та Різдва й старанно готувалися: вчили вірші, пісні, колядки, виготовили різдвяну зірку та, звісно, були чемними та слух-

няними весь рік! А 13 грудня завітали до Посольства України в Словацькій Республіці зі святковим концертом. Учасників та глядачів привітали зі святом тимчасовий повірений у справах України в Словаць-

кій Республіці Олександр Цуренко та отець Андрій, а діти отримали ще й солодкі подарунки від Миколая.

А напередодні Дня Святого Миколая, 18 грудня, у Будинку культури «Ружинів» відбувся вже традиційний Різдвяний концерт, організований Музично-драматичним ансамблем Тараса Шевченка за сприяння Посольства України в Словацькій Республіці. У концертній програмі у виконанні солістів ансамблю прозвучали партія із опери М. Лисенка «Наталка Полтавка» («Ой під вишнею»), романс на слова українського поета С. Руданського «Повій, вітре, на Вкраїну» та інші музичні номери. Учні Української школи в Бра-

тиславі подарували глядачам, серед яких був Надзвичайний і Повноважний Посол України в Словацькій Республіці Анатолій Мушка, колядки, вірші, таночки та святковий настрій.

Збереження української культури і традицій є невід'ємною частиною освітньо-виховного процесу Української школи в Братиславі. Наш народ має багатотисячову історію і, незважаючи на складні історичні процеси, зумів зберегти свою багату і самобутню культуру: мову, пісню, одяг, свята та традиції. А наше завдання – передати ці скарби наступним поколінням!

Тетяна ПЕТЮРЕНКО,
вчителька Української школи в Братиславі.

Колядка лине над землею

Феєрія українського Різдва панувала в церкві Святої Розалії, що в Братиславі, в понеділок, 6 січня 2020 року.

У переддень Різдва багато вірян зібралося на службу Божу українською мовою, яку провів отець Андрій.

Після святкового богослужін-

ня учні Української школи в Братиславі привітали всіх присутніх з Різдвом Христовим. Щиро, сердечно та з любов'ю линули з дитячих вуст українські колядки, віншівки та різдвяні вірші у стінах храму.

Неймовірні емоції переполювали кожного, коли всі разом

Словачини, піаніст-віртуоз з вадами зору Петер Томі, Ірина Мацко з Кошиць виконала українські колядки.

• 13.12.2019 р. відбувся 16 Різдвяний Тягановський ярмарок. В концертній програмі виступала шкільна молодь. Ірина Мацко заспівала українські колядки під супровід акордеоніста

співали *Нова радість стала!*... Панувала атмосфера справжнього українського Різдва.

Христос народився! Славимо Його!

Ольга ОСТРОГЛЯД,
вчителька Української школи в Братиславі.

Мирона Сувака. Зібрані кошти в сумі 465,89 євро були передані на добротність нужденним.

• 14.12.2019 р. в місті Смольник українська громада провела завершальний майстер-клас зимового курсу з валяння новорічних та різдвяних прикрас на ялинку.

▲ Поклін новонароджену Ісусові трьох царів.

Різдвяний вечір у виконанні професіоналів

Вершиною репертуару пражського професійного художнього народного ансамблю (колишнього Піддуклянського українського народного ансамблю) 2019 року була «старо-нова» програма «Святий вечір» («Štedrý večer»), кількакратна реприза якої відбулася в Театрі ім. Йонаша Заборського 20 грудня 2019 року (сценарій Юрій Швантнер, режисер Ярослав Моравчик).

«Політує пташок», «Жидівський танець», «Молдавський танець», пісні мюзиклів «Фідліант на стрісі» та інші. Останні у виконанні Ленки Барилової-Спішак та Яна Галовича (словацькою мовою).

Обидві частини були виконані на високому професійному рівні. Пісні, танці, музика, але й озвучення, світло, сцена – становили одне гармонійне ціле. Чарівними були зокрема танці у

▲ Сім'я готується до різдвяної вечері.

Програма була розподілена до двох частин. В першій частині прозвучали релігійні колядки: «Народився Ісус Христос», «В Віфлеємі новина», «Нова радість стала», «Стань, Давиде, з услями», «Небо і земля» та інші.

Ці колядки були створені в Україні духовними особами (священниками, монахами, дяками але й т.зв. мандрівними студентами) з метою замінити ними народні колядки світського характеру, адресовані окремим особам: господареві, господині, дівчині, парубкові тощо.

В 17-18 ст. ці релігійні колядки поширювалися в численних рукописних списках і вперше появилися друком у нотованому збірнику «Богогласник» 1790 р. в монастирі міста Почаєва. Цей збірник багато разів перевидався. Деякі пісні із нього (вже без нот) потрапляли й у пресу та молитовники, наприклад «Хліб душі» О. Духновича. Сьогодні це найулюбленіші святвечірні колядки.

Єдиною народною колядкою в програмі першої частини була «Добрий вечір тобі, пане господарю», яка потрапила у репертуар ПУНА ще у 50-х роках минулого століття посередництвом Закарпатського народного хору. Народною була і різдвяна гра «Віфлеєм» («Пастушковання»).

Другу частину програми під назвою «Музикаловий вечір» становили найуспішніші пісні, арії та танці з мюзиклів ПУЛЬСу: «Я молодий парубок», «Ми три ка-

хореографії В. Микули та Ю. Моравчика, які часто супроводжували і пісенні твори, зокрема при виконанні «віфлеємської гри» в першій частині та сцені з весілля в другій частині (соліст В. Микула).

Професійний характер надав програмі оркестр під керівництвом Юліуса Селчана, який на сцені просто ексцелював, супроводжуючи майже кожен виступ. До речі, майже усі пісенні твори у програмі (а було їх одинадцять) прозвучали в обробках маестро Сельчана.

Певне непорозуміння у програму вніс бюлетень до неї, в якому перша її частина (і в русинському тексті) названа «Щедрим вечором». Це велика помилка «Щедрий вечір» в усіх русько-українських селах Словачини (як і в усій Україні) пов'язаний не з Різдвом (Vianoce), а з Водохрещем (Traja králi). Те, що у словацькій мові є «Štedrý večer», в українській (русинській) є «Святий вечір». Так він зафіксований в словацько-українських словниках та «Краєзнавчому словнику русинів-українців Пряшівщини». А з Щедрим вечором пов'язані зовсім інші пісні – «щедрівки» (на Пряшівщині – «йорданські пісні»).

На публіку ця неточність (як свідчили бурхливі оплески після кожного виступу) впливу не мала.

Микола МУШИНКА.
Фото: Бюлетень ПУЛЬСу.

КОРОТКО

• 10 грудня 2019 р. в Культурному парку міста Кошиць відбувся благодійний концерт з метою підтримки дітей та молоді з фізичними вадами. В концертній програмі виступили колективи дітей та молоді з різних міст

▲ В суботу, 11-го січня, в готелі «Дукля» у Пряшеві відбувся Новорічний бал за юліанським календарем. Гостями балу були Надзвичайний і Повноважний Посол України в Словацькій Республіці Юрій Мушка, приматорка Пряшева Андреа Турчанова, почесний консул України в Словацькій Республіці Станіслав Обіцький, в. о. обов'язки голови Центральної ради Союзу русинів-українців СР (ЦР СРУСР) Павло Богдан, заступник голови ЦР СРУСР Віктор Бандурчин та голова Регіональної ради СРУСР Андрій Яцканин. Бал відкрив художньою програмою Піддуклянський художній народний колектив (PULS). Гостей привітав посол пан Юрій Мушка. Під час цілого балу панував веселий настрій, підкріплений музикою та побажаннями здоров'я і щастя у 2020 році. Опівночі всі присутні хором заспівали наше «Многая літа». Бал організувала Регіональна рада СРУСР у Пряшеві. Велика подяка належить основній організаторці балу – Ані Петрич, яка і цього разу взяла на себе весь тягар організаційної підготовки балу. **Іван ТІЛЬНЯК.**

«Дари Карпат»

У новорічно-різдвяний час, у період спокою, любові, подарунків, коли всі інтенсивніше відчувають одне одного, СНМ – Музей української культури у Свиднику урочисто відкрив виставку, яку символічно назвав «ДАРИ КАРПАТ». Вернісаж відбувся 9 грудня 2019 р. у виставковому залі музею і пройшов у чудовій атмосфері, за звучання колядок у виконанні дітей ФК «Маковичка» (на фото).

Виставка дає можливість заглянути у багату скарбницю розкішних дарів Карпат, які представлені скульптурним ансамблем вертепів представника інсентного (найвищого) мистецтва Андрія Гаули з Чабин, а також зразком своєрідної культурної спадщини,

що не має рівних у цілому світі – колекцією 22 мініатюр лемківських дерев'яних церков. Їх автор – усім добре відомий Ладислав Цідило з Бардієва, який різьбленням католицьких, греко-католицьких і православних церков масштабом 1 : 50 дбає про збереження та пропагування нашої народної архітектури. Перлиною збірки є греко-католицька церква з Ладомірової, введена у список ЮНЕСКО, а також втрачена церква св. архістратига Михаїла з Нижнього Верлиха, яку було щент зруйновано під час Другої світової війни. Репліку її вхідної брамки можна побачити в Музеї народної архі-

тектури Бардієвського курорту. Виставлені збіркові предмети показують як багатство та якість музейних фондів, так і традиції зимового періоду. Презентація роками збереженої спадщини, майстерна точність, талант авторів в симбіозі з найкращими святами року кличуть усіх подивитися ці унікальні дари, в яких можна збагнути маленький шматочок матерії, що збагачує наші думки і духовність.

Виставка триває до 29-го лютого 2020 р.

Складовою частиною виставки є навчальна програма для шкільних груп.

Вхідний квиток 1 €/ 1 КП.

У разі зацікавлення та для отримання додаткової інформації просимо звертатися за такими адресами:

miriam.bozikova@snm.sk
iveta.vasilenkova@snm.sk

М. БОЖИК, І. ВАСИЛЕНКО,
кураторки виставки.

Фото: Людмила Ражина.

Подарунки з Словаччини українським дітям

Голова Кошицького клубу Союзу жінок Словаччини Ярма Репчикова поінформувала читачів газети «Нове життя» (№25 за 2019 рік) про чергову матеріальну допомогу, яку Союз жінок Словаччини готує передати українським дітям. Матеріальна допомога дійшла до свого адресата в грудні 2019 року.

Ось як про це інформує прес-служба Закарпатської єпархії УПЦ (ПЦУ).

18 грудня 2019 року, з благословення керуючого Закарпатською єпархією Української Православної Церкви (Православної Церкви України) єпископа Ужгородського і Закарпатського Варсонофія, Секретар Закарпатської єпархії – голова єпархіального відділу благодійності та соціального служін-

ня протоіерей Сергій Ємець разом з представниками ГО Об'єднання жінок Словаччини в Кошицях відвідали обласний Будинок дитини м. Свалява.

До даної акції благодійності долучились також і військові з Чопського прикордонного загону – надавши автотранспорт для перевезення подарунків

для вихованців Обласного будинку дитини. Їх радо зустріли керівництво та вихователі закладу, котрі подякували Закарпатській єпархії УПЦ (ПЦУ) та ГО Об'єднання жінок Словаччини за духовну опіку над Дитячим будинком та постійну його підтримку необхідними речами для дітей. Одяг, печиво, солодощі, іграшки – ось саме ті подарунки, котрі представники УПЦ (ПЦУ) на Закарпатті передали малечі.

Прес-служба Закарпатської єпархії УПЦ (ПЦУ).
18 грудня 2019 р.

10 січня цього року фольклорист Йосиф Вархол вступив у своє сімдесятиріччя. За ним плідне життя, увінчане знахідками на ниві збереження і вивчення фольклору русинів-українців Словаччини. У рамках науково-дослідної діяльності СНМ – Музею української культури він об'їздив

На його рахунку ряд нарисів про життя і діяльність видатних діячів культури і мистецтва – музичного педагога, композитора Юрія Костюка, збирача народної творчості Андрія Дулеби, письменки Єви Тягли, художнього фотографа Тараса Кушинського, художника та скульптора Миколи Черниша,

Йосифу Вархолу – 70

понад 200 русько-українських етнолога Мирослава Сополі-

сїл Північно-Східної Словаччини, зібрав неоціненні народні скарби і зробив їх доступними

для наступних поколінь. Результати своєї праці – фольклорні записи, наукові і науково-популярні статті – друкує в наукових збірниках, фахових журналах Словаччини та України. Зразки своєї дослідницької діяльності часто презентує також на сторінках української преси Словаччини. Багато досліджень він досяг у тандемі зі своєю дружиною Надією Вархол, яка стала для нього великим помічником і порадиником у праці з фольклором.

Йосиф Вархол народився 10 січня 1950 року в с. Московщина Млинівського району Рівненської області України, куди в рамках оптації переселились його батьки. Незадовго батьки прийняли рішення повернутись на рідні землі. У 1954 році сім'я переселяється в м. Виноградово на Закарпатті, а в 1965 році повертається до рідного Бехера Бардієвського округу. Після закінчення Середньої загальноосвітньої школи з українською мовою навчання в Пряшеві (1966 – 1969) Йосиф Вархол працював в Українському національному театрі (1969 – 1971), а згодом продовжив навчання на Пряшівському педагогічному факультеті Університету ім. П. Й. Шафарика (українська мова – образотворче виховання, 1971–1976). Під час навчання включався в працю студентського театру поезії «Смолоскип» та молодіжного колективу «Юність».

Здобувши вищу освіту, спочатку працює в редакції газети «Нове життя», а в 1978 році приймає рішення працювати в Музеї української культури в Свиднику. Звичай та обряди лягли в основу його праці. Польові дослідження на протязі 40 років принесли багаті плоди. Йому вдалося зібрати цінні артефакти традиційної народної культури. Спеціалісти особливо виділяють такі його роботи, як дівочі ворожіння в часі зимового сонцестояння, ігри та забави при покійнику, молодіжні вечорниці, традиційні весільні атрибути в українсько-словацькому обрядовому контексті, роль полазника в звичаях карпатського регіону, сакральність у побуті русинів-українців Словаччини тощо.

слуговує і його робота «Шевченкіана в СНМ – Музеї української культури».

Об'єктом фахових інтересів Йосифа Вархоло стало писанкарство русинів-українців Словаччини, якому він присвятив ряд досліджень

і в якому знаходить елементи традиційного розпису у переплетінні з новітніми трендами.

Йосиф Вархол під час праці в музеї як сценарист і режисер готував цикл фольклорно-етнографічних програм «Скарби народу» в рамках Свята культури русинів-українців Словаччини у Свиднику. Глядачі у виконанні колективів народної художньої творчості в скансені мали можливість побачити дитячі ігри, фрагменти весільної обрядовості, великодні дівочі хороводи, рекрутські забави тощо.

Народна обрядовість – це один із найбільш самобутніх, яскравих проявів духовної культури. Якраз цю проблематику Йосиф Вархол розглядає у своїй монографії під назвою «Календарна та сімейна обрядовість українців Словаччини», яку в 2019 році видав Інститут мовознавства, фольклористики та етнології Національної академії наук України. Автор доводить, що традиційна обрядовість українців Східної Словаччини зберегла багато архаїчних рис, що дозволяють реконструювати найдавніші вірування, світогляд народу. Свята та обрядовість родинного циклу, як зазначає Йосиф Вархол, були спрямовані на підтримку індивіда колективом, родиною в найважливіші моменти життя.

Йосиф Вархол відстежує складні процеси, якими проходять в сучасному русині-українці Словаччини. Несприятливий суспільний клімат, тиск глобалізації ставлять під загрозу існування традиційної народної культури русинів-українців Словаччини і прискорюють асиміляційні процеси в їх середовищі. Проте вірить, що сучасному поколінню вдасться зберегти ідентичність населення.

До дальших літ життя бажаємо Йосифові Вархолу міцного здоров'я, благополуччя і життєвого оптимізму.

На многая і благая літа!

-мі-

Для селянина-хлібороба прихід зими був не лише зміною в характері роботи, але до певної міри і способу життя. З настанням холодних днів, коли хліб був зібраний і звезений в *сипанці*, селяни отримували хоча б тимчасовий відпочинок. Найсприятливішим для відпочинку вважали саме зимовий період,

такими та повнолітніми дівчатами і хлопцями, але передусім важливою формою засвоєння та дотримання традиційної моралі в дошлюбних відносинах.

В цей зимовий період попри повсякденній господарській діяльності головна увага чоловіків була спрямована на роботи сезонного характеру, як, напри-

няттям підлітків, які починали пасти гусок від 5-6 років. Були ними, за звичаєм, найбідніші селянські діти, найняті пастухи – *ГУШЯРЕ*. Під час колективного пасіння кожна газдиня позначала своїх гусей вистригуванням пір'я на гусячих голівках або крилах чи хвості, в інших селах їх означали фарбою.

Звичаї нашого села Із зимової звичаєвості Пряшівщини

насичений значною мірою найрізноманітнішими обрядовими діями, які побутували на території Північно-Східної Словаччини набагато довше, ніж деінде. Треба зазначити, що в аграрно-

клад, ремонт та виробництво сільськогосподарського знаряддя; молотили, заготовляли в лісі дрова та інше. Жінки та дівчата пряли і, як завжди, вели домашнє господарство, шили, ткали,

Для дертя пір'я газдиня у цей час скликувала сусідок. До одних з найпоширеніших звичаїв селянської взаємодопомоги, солідарності і єдності сільської спільноти в минулому було дертя пір'я, яке здійснювалось після закінчення головних робіт в зимовий період. Сусідки сходились на одному господарстві, де поролі пір'я до приданого для дівчини. Пір'я поролі від вечора до пізньої ночі.

Сусідство тішилося значною повагою і мало декілька форм – сусіди з житловими будівлями – кілька хат з кожного боку, подекуди і сусіди з земельними ділянками. Сусідство користалося великою пошаною серед односельчан, що влучно виражає і прислів'я: *Добрий сусід – найліпша родина; Добрий сусід – сама родина*. Основною передумовою та ознакою добрих сусідських відносин була взаємодопомога: позичання сільськогосподарського реманенту, насіння, грошей, хліба, з одного боку. З другого, загальногромадська етика вимагала якомога скорішого повернення запозичених предметів. І не в останньому разі – допомога при проведенні важливих землеробських робіт, головною серед яких була оранка під посів ярових, озимини та інші господарські праці. Якщо селянин не міг своєчасно закінчити сільськогосподарські роботи, сусід, який дану роботу вже закінчив, без запрошення пішов йому на допомогу.

Після закінчення роботи влаштувалась гостина, де пригощалися сушеними овочами, калачами, пирогами та, звичайно, палінкою, жінки переходили на запрошення – на основі взаємності до дальшої хати.

Дертя пір'я в області Північно-Східної Словаччини побутувало до кінця 70-х років ХХ століття, а в деяких селах набагато довше.

Йосиф ВАРХОЛ.
Фотодоархів СНМ-МУК в Свиднику.

▲ Свидницькі жінки деруть пір'я. Фото: Михайло Бережний, 1970.

му календарі русинів-українців не було різкого розмежування між окремими періодами року. Кожна пора плавно переходила у наступний, утворюючи нескінченний ряд кругооберту природи – чергування періодів праці і відпочинку.

Саме в час найкоротших днів у році, коли вже були завершені сільськогосподарські роботи, в кожному селі на Пряшівщині влаштувалися традиційні зимові вечорниці, які були невід'ємною складовою частиною осінньо-зимового календарного обрядового циклу. Своєю неповторністю, своєрідністю, поетичністю важливу роль відігравали найрізноманітніші прийоми любовно-шлюбної магії, за допомогою яких дівчата намагалися віщувати свою майбутню пару в подружньому житті. Магічні дії, ворожіння виражали романтичні прагнення та сподівання на кращу долю, щастя, гармонійне подружнє життя. Треба сказати, що вечорниці були не тільки суспільною нагодою спілкування між підрос-

дерли пір'я – заготовляли пух, відриваючи його від твердої основи тощо. Важко було уявити собі без жінки і виконання багатьох польових робіт особливо під час жнив. Визначною була також роль жінки у виконанні цілого ряду обрядово-символічних дій, пов'язаних із сільськогосподарськими роботами. Та ще один неповторний, незамінний феномен жіночої праці – *ДЕРТЯ ПІР'Я* (*пороття пір'я*) – один з найпоширеніших звичаїв селянської взаємодопомоги. Коли повернемось в недалеку минувшину, то гусок та качок годували майже на кожному господарстві. Перш за все заради пір'я, з якого робили перини та подушки (*заголовки*), які були невід'ємною частиною приданого молоді. Передусім багато гусок та качок годували в сім'ях, де була більша кількість дівчат *на выдай*. Для дертя пір'я кожна газдиня у довгі зимові вечори запрошувала на допомогу сусідок. Заглянувши в історію недалекого минулого, то пасіння гусок поблизу села було за-

Рік після Томосу

Отримання Томосу – це фінал процедури надання автокефалії новоствореній Православній церкві України. Вона стала одною з п'ятнадцяти помісних православних церков світу.

Минає рік з надання Томосу. Церква поставила перед собою завдання об'єднати в одне ціле три гілки православ'я в Україні – Православну церкву Московського патріархату, Православну церкву Київського патріархату і Українську автокефальну православну церкву.

Об'єднавчий собор відбувся 15 грудня 2018 року в соборі Святої Софії в Києві. На ньому було обрано предстоятеля Православної церкви України. Ним став митрополит Епіфаній (Думенко). Проте об'єднавчий процес міг розпочатися лише після надання Вселенським патріархом Варфоломієм I Томосу про автокефалію Православної церкви України. 5 січня 2019 р. Вселенський патріарх Варфоломій I підписав, а наступного дня – у неділю, 6 січня, після спільного богослужіння у патріаршому храмі Святого Георгія в Константинополі (Стамбулі) передав Томос для Православної церкви України в руки митрополита Київського і всієї України Епіфанія.

Станом на 1.1.2019 р. Православна церква Московського патріархату в Україні налічувала 11 463 громади, Українська православна церква Київського патріархату – 5 363, а Українська автокефальна православна церква – 1 171. Станом на 31 грудня 2019 року церковну юрисдикцію з Української православної церкви Московського патріархату на Православну церкву України змінило 549 церковних громад. В Закарпатській області України це 9 громад – в селах Минай, Пилипець, Присліп, одна в смт Великий Бичків і п'ять громад в смт Ясіня – Покровська церква, Георгіївська церква, Церква св. Іллі, Спасо-преображенська церква і Церква Різдва Богородиці.

Процес визнання церкви, як правило, триває не десятиріччя, але й сторіччя. Станом на кінець 2019 року Православну церкву України офіційно визнали старовинні церкви – Константинопольська православна церква (6 січня 2019 р.), Александрійська православна церква (11 – 12 верес-

ня 2019 р.), Елладська православна церква (26 липня, 11 – 12 вересня 2019 р.). Останніми днями відбувалися співслужіння з ієрархами Православної церкви України або поминання в диптиху митрополита Епіфанія: Болгарська православна церква (27 листопада 2019 р.), Кіпрська православна церква (30 листопада 2019 р.). Як інформує сайт Православної церкви України, напередодні дня пам'яті Архістратиґа Михаїла, 20 листопада 2019 року, митрополит Київський і всієї України Епіфаній очолив Всенічне бдіння у Свято-Михайлівському Золотоверхому соборі. Епіфанію співслужив єпископ Шумперкський Ісаєа, вікарій Оломоуцько-Брненської єпархії Церкви Чеських земель і Словаччини.

За словами Епіфанія наприкінці 2019 року, в чотирьох з шести православних церков України йде активне обговорення української автокефалії: Антіохійська православна церква, Єрусалимська православна церква, Румунська православна церква, Грузинська православна церква, Польська православна церква та Албанська православна церква. Негативне ставлення до ПЦУ виявили Російська православна церква та Сербська православна церква.

Однак процес визнання йде своїм ритмом. В Україні нараховується найбільше число православних громад і православних віруючих у світі. Їх кількість в кілька разів перевищує кількість віруючих окремих православних церков (за винятком хіба що Росії (?)). Проте тут, за даними Російського «Левада-Центру», за останні три роки кількість православних християн скоротилася на 6 %, а частка прихильників ісламу зросла на 3%.

Тож який конфесійний поділ українців? Згідно з даними соціологічних опитувань стан такий: Православна церква України – 48,8%, Православна церква, але без конкретизації Патріархату – 16,3%, Українська православна церква Московського патріархату – 14,2%, Українська греко-католицька церква – 8,8%, атеїсти – 4,3%, інші конфесії – 4,9%, важко сказати / відмовились відповісти – 2,7%.

-мі-

ІВАН ЯЦКАНИН ПЕРЕКЛАДИ

Вибір словацької, чеської і польської прози

Наприкінці 2019 року в Пряшеві появилася книга перекладів на українську мову сучасної словацької, польської і чеської прози під простою назвою – *Переклади* (ISBN 978-80-971761-9-8). Книга містить зразки малої прози, здебільшого оповідання. Переклав їх український прозаїк і перекладач Словаччини Іван Яцканін. У вступі він ділиться з читачем такими словами: «Літератор, який займається художнім перекладом, отримує таку ж саму насолоду, коли створює свій оригінальний твір. Нічого

дивного, бо ж і під час перекладу йдеться про справжнє мистецтво, про Творчість з великої літери».

Книжка пропонує увазі читачів прозу сучасних словацьких прозаїків – Франтішка Швантнера, Леопольда Лаголи, Яна Йоганідеса, Рудольфа Слободи, Мілана Зелінки і Марека Вадаса. Поруч з сучасною польською прозою – оповіданнями Адольфа Рудницького, Марека Гласка, Збігнева Владзімежа Фрончека в книзі представлена і польська класика – оповідання Ярослава Івашкевича,

Яна Парандовського і Болеслава Пруса. Чеська проза представлена оповіданнями Івана Кліми, Іржі Кратохвіла і Міхала Вівеґа.

Книжка перекладів вводить читача в чужий простір, чужий побут, інше соціальне середовище, в інші історичні події і відтворює її посередництвом перекладача.

Заслуга Івана Яцканіна в тому, що він послідовно йде своїм шляхом і пропонує поруч з своєю прозою і переклади, найчастіше зі словацької мови. Для прикладу, в 2011 році він видав в ужгородському видавництві «TIMPANI»

збірку оповідань словацького прозаїка Марека Вадаса «Відчайдушно гарне життя», в 2012 році – книгу для дітей словацького письменника Станіслава Штепки «Ластівчані казки». Та чи не найбільший успіх в читачів України пожали переклади на українську мову – романи «Зона натхнення» Йозефа Банаша, а також «Смерть міністра» і «Рік довший ніж сторіччя» Любоша Юріка.

Кожен переклад відкриває перед читачем новий світ, нові культурні обрії, які йому пропонує книжка. Робить той чужий світ ближчим і усуває в літературних контактах ті передсуду, які часто панують між народами і людьми.

-мі-

